

Asia: VN/14840/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (DigiFinland Oy)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne sidosyksikköasemasta

Kirjoita tähän:

-

Muut kommentitne esityksestä

Kirjoita tähän:

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt oikeuskanslerilta lausuntoa yllä mainitun hallituksen esityksen luonnoksesta. Esitän lausuntonani seuraavaa.

Suhde perustuslakiin

Esitysluonnoksessa ehdotettavalla sääntelyllä olisi tarkoitus varmistaa, että DigiFinland Oy, joka kehittää ja tuottaa muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuutta ja vaikuttavuutta parantavia kansallisia digitaalisia palveluja, voisi toimia jatkossakin valtion, hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa (1397/2026, jäljempänä ”hankintalaki”) tarkoitettuna sidosyksikkönä.

Tämän tarkoituksen toteuttamiseksi esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi, ettei DigiFinland Oy:öön sen sosiaali- ja terveydenhuollon alalle kuuluvissa tehtävissä sovellettaisi hankintalain 15 §:n 2 momentin uutta sääntelyä sidosyksikön vähimmäisomistusvaatimuksesta. Hankintalain kyseisen säännöksen mukaan edellytyksenä osakeyhtiömuotoisen sidosyksikön käytölle on, että hankintayksiköllä on vähintään kymmenen prosentin suora omistusosuus sidosyksiköstä. Eduskunta on hyväksynyt säännöksen sisältävän hankintalain muutoksen 10.6.2026, mutta muutoslakia ei ole vielä vahvistettu eikä se siten ole vielä voimassa (ks. EV 87/2026 vp).

Ehdotettava sääntely ei esitysluonnoksen (s. 17) mukaan aiheuttaisi muutoksia DigiFinland Oy:n nykyisiin sosiaali- ja terveydenhuollon digitaalisia palveluja koskeviin tehtäviin.

Esitysluonnoksen säätämisperusteluissa kuvataan Suomen perustuslain 124 §:n tulkintaa koskevaa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä ja esitetään arvio ehdotettavan sääntelyn suhteessa tähän käytäntöön. Ehdotettavan sääntelyn sisältö huomioon ottaen sääntelyehdotuksen tarkastelu perustuslain 124 §:n valossa vaikuttaa kuitenkin epätarkoituksenmukaiselta ja osin jopa harhaanjohtavalta. Ehdotettava sääntely ei nähdäkseni ole hallituksen esityksen luonnoksessa tarkoitettulla tavalla merkityksellistä perustuslain 124 §:n näkökulmasta (ks. kuitenkin lakiehdotuksen 40 §:n 2 momenttia koskevat huomioni jäljempänä). Hankintalaki, jonka nojalla DigiFinland Oy:llä on tähän saakka katsottu olevan sidosyksikköasema suhteessa valtioon, hyvinvointialueisiin, Helsingin kaupunkiin ja HUS-yhtymään, on niin ikään ollut perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetty (PeVL 49/2016 vp). Sen sijaan ministeriö voisi jatkovalmistelussa arvioida, olisiko ehdotettavaa sääntelyä syytä tarkastella perustuslain 18 §:ssä säädetyn elinkeinonvapauden ja etenkin 121 §:n 4 momentissa säädetyn alueellisen itsehallinnon valossa.

Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, että sekä esitysluonnoksen jaksossa 2.4 että jaksossa 11 päädytään mielestäni melko köykäisiin perustein siihen johtopäätökseen, että DigiFinland Oy ei hoitaisi julkisia hallintotehtäviä ja esitetään muutoinkin tätä tematiikkaa koskevia osin melko erikoisiakin toteamuksia, joita ei varsinaisesti perustella (ks. esim. s. 15: ”Nykytilassa digitaalisten palvelujen ei ole katsottu olevan julkisen hallintotehtävän hoitamista.” ja s. 23: ”Niissä tilanteissa, joissa kyseessä ei ole julkinen hallintotehtävä, yksityistämiskäytännöt ovat mahdollisia”). Mikäli esitysluonnoksessa pidetään tarpeellisena esimerkiksi nykytilaa kuvaavassa jaksossa arvioida DigiFinland Oy:n julkiselle sektorille tuottamia palveluja siitä näkökulmasta, onko niitä pidettävä julkisina hallintotehtävinä, on tällainen arviointi mielestäni tehtävä seikkaperäisemmin perustellen. Kysymystä tulee muun muassa tarkastella eritellysti yhtiön tarjoamien erilaisten palvelujen näkökulmasta. Nyt tällainen seikkaperäisempi arvio on esitetty ainoastaan Omaolo-palvelun osalta (s. 13–14). Myös edellä mainitsemani kaltaiset yleisemmät toteamukset on syytä rajata sellaisiin, jotka on mahdollista asianmukaisesti perustella.

Lakiehdotuksen 40 §:n 2 momentti

Esitysluonnokseen sisältyvän lakiehdotuksen 40 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan pykälän 1 momentissa määritelty yhtiö voisi ”toimia sosiaali- ja terveysalan digitaalisten palvelujen, ratkaisupalvelujen ja kehittämistoiminnan yhtiönä”. Toisen virkkeen mukaan näissä tehtävissä yhtiöön ei sovellettaisi ”hankintalain 15 §:n 2 momenttia sidosyksikköaseman edellyttämästä 10 prosentin vähimmäisomistusosuudesta”. Momentin säännöskohtaisten perustelujen (s. 22) mukaan siinä ”määriteltäisiin, millaisia tehtäviä yhtiölle voidaan antaa sen toimiessa erityistehtävayhtiönä sosiaali- ja terveysalalla.” Tämä perusteluissa ilmaistu tarkoitus ei kuitenkaan mielestäni vastaa säännöstekstiä. Momentin sanamuodon mukaan siinä ei nähdäkseni säädettäisi siitä, minkälaisia tehtäviä yhtiölle voitaisiin antaa vaan pikemminkin siitä, minkälaisia tehtäviä yhtiöllä voisi olla.

Mikäli momentin tarkoituksena on säätää siitä, minkälaisia tehtäviä hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki, HUS-yhtymä ja valtio voivat yhtiölle jatkossa antaa, on säännöksen sanamuotoa jatkovalmistelussa tarpeen selkeyttää. Totean lisäksi, että tällaisessa tapauksessa kysymys yhtiön tehtävien suhteesta perustuslain 124 §:ään voi muodostua ehdotettavan sääntelyn osalta merkitykselliseksi, ja tätä kysymystä on esityksessä arvioitava edellä kuvaamalla tavalla. Kiinnitän samalla huomiota siihen, ettei momentin ensimmäisen virkkeen muotoilu ”yhtiö voi toimia ... yhtiönä” vaikuta onnistuneelta. Myös momentin toisen virkkeen muotoilua on syytä vielä jatkovalmistelussa tarkastella. Voisiko hankintalain 15 §:n 2 momentista tehtävän poikkeuksen esimerkiksi kohdentaa yhtiön tehtävien sijaan yhtiöltä tehtäviin hankintoihin?

Perustelujen oikeakielisuus ja täsmällisyys

Esitysluonnoksen jatkovalmistelussa on tarpeen lisäksi varmistua siitä, että perustelut ovat mahdollisimman oikeakieliset ja täsmälliset.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri Janne Salminen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri Taru Kuosmanen

Kuosmanen Taru
Oikeuskanslerinvirasto - Valtioneuvoston oikeuskansleri